

(02)

13-12-2019

Plan van aanpak

Groeningen

M. van Schoonhoven
REGIO GRONINGEN-ASSEN

Inhoud

2	Aanleiding.....	2
2.1	Groeningen.....	3
3	Het gebied.....	4
3.1	Begrenzing.....	4
4	Doel.....	4
4.1	Hoofddoelstelling.....	4
4.2	Subdoelstellingen.....	5
4.2.1	Doelen op ecologisch en economisch vlak.....	5
4.2.2	Programma's.....	6
4.3	Groeningen als merk en duurzaamheidslabel.....	6
5	Organisatie.....	6
5.1	Opdrachtgever.....	6
5.2	Actoren.....	6
5.3	Governance.....	7
5.3.1	Bestuurlijke Tafel Groeningen.....	7
5.3.2	Kernteam.....	7
5.3.3	Uitvoerend team.....	7
5.3.4	Innovatiewerkplaats Groeningen.....	7
5.4	Taakverdeling.....	8
5.5	Tijdsbesteding.....	8
6	Financiën.....	8
6.1	Regie.....	8
7	Communicatie.....	9

2 Aanleiding

Eén van de speerpunten van de Regio Groningen-Assen is het versterken van de ruimtelijke kwaliteit. Dit snijdt dwars door de pijlers 'Wonen', 'Economie' en 'Mobiliteit'. Om hier uitvoering aan te geven is in 2013 een verkenning uitgevoerd naar de Laagveengordel (het gebied ten westen, zuiden en oosten van de stad Groningen). Deze verkenning heeft geleid tot het rapport "De Laagveengordel" dat onder leiding van Elzinga & Oterdoom procesmanagement is opgesteld. In dit rapport wordt een perspectief geschetst om het gebied integraal te ontwikkelen:

- Ontwikkeling tot uniek wetland van formaat met bijzondere natuur en dynamische waterpeilen;
- Grootste waterbergingsgebied van ons land om de 'waterveiligheid' te kunnen garanderen;
- Het mooiste woon- en werklandschap van Nederland dankzij de bijzondere kwaliteiten en variatie op het gebied van water, natuur en landschap in de directe nabijheid van woonkernen, met voor bewoners en bezoekers van de regio optimale mogelijkheden om deze kwaliteiten te beleven.

Het zien van de Laagveengordel als samenhangend geheel van kwaliteiten heeft duidelijk meerwaarde. Dit onderzoek is in 2017 opgepakt door Staatsbosbeheer en de Hanzehogeschool. Staatsbosbeheer werkte aan 'De Groene Metropool', een nationaal plan om steden meer met groene en waterrijke natuur te verbinden. De Hanzehogeschool zocht meer aansluiting bij de beroepspraktijk en de eigen regio. Samen zagen zij kansen om de rapportage over de Laagveengordel inhoud te geven en zochten daar gedurende 2018 en 2019 andere partners bij, die een gezamenlijk belang in het gebied hebben, zoals andere natuurbeheerders, waterschappen, gemeenten, ondernemers en bewonerscollectieven. Deze partners vormen samen het coöperatieve gebiedsnetwerk 'Groeningen'.

Om het perspectief voor de Laagveengordel te bereiken, is voorgesteld om de verdere afstemming, het bewaken van de samenhang en het verder ontwikkelen van de kaders te agenderen op regionaal niveau. In 2016 is daarom Peter Veenstra vanuit de regio Groningen-Assen aangesteld als adviseur ruimtelijke kwaliteit. Om iedereen te inspireren op een positieve manier bij te dragen aan de ruimtelijke kwaliteit van de regio heeft hij zes kansencarten opgesteld die alle zes een belangrijke kwaliteit en een belangrijke kans voor de regio benoemen. De kansen zijn:

- (1) Een bruisende stad in een landschap voor fijnproevers;
- (2) Focus op sterke plekken;
- (3) Nieuwe allianties voor landschap in wording;
- (4) Voedingsbodem voor innovatieve projecten;
- (5) Sterke leeflijnen tussen stad en land;
- (6) Kansen voor de energietransitie.

Deze kansen zijn samen met de regiopartners tot stand gekomen en worden breed gedragen. Daarnaast heeft Peter Veenstra een viertal transitieopgaven benoemd voor Noord-Nederland, te weten:

- (1) Water en landschap
- (2) Duurzame economie
- (3) Krimp en groei
- (4) Energie

Tenslotte heeft hij in juni 2019 een voorstel aan de Stuurgroep gedaan voor tien projecten die bijdragen aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. De eerste is het inhoudelijk aansturen van Groeningen. Groeningen kan inhoudelijk gezien de kapstok worden voor de landschappelijke ambities van de Regio Groningen-Assen. In dit project kan concreet gewerkt worden aan de transitieopgaven, economische en recreatieve ontwikkeling in het ommeland. Om concrete resultaten te boeken, is sterke aansturing nodig.

2.1 Groeningen

Klimaatverandering en de effecten hiervan komen juist in de veengebieden extra hard aan. Alleen al door het vervliegen van CO₂ uit de bodem, stoten we 5% van de totale CO₂-uitstoot uit, terwijl we veen juist zouden kunnen gebruiken als goede CO₂-binder. Daarnaast daalt de bodem door het verdwijnen van veen met 34 centimeter in 40 jaar. In het aardbevingsgebied komt daar de bodemdaling door gaswinning nog bovenop. Gemiddeld zal de bodem per jaar tussen de 2 en 3 centimeter dalen in deze gebieden. Tel daar de stijging van de zeespiegel bij op en de nadelige gevolgen voor de biodiversiteit, dan schetst dat een dramatisch toekomstbeeld. Dit wordt al door verschillende partijen erkend. Zo is de Blauwe Kamer naar aanleiding van een artikel in Vrij Nederland over klimaatverandering op zoek naar nieuwe scenario's voor Nederland in 2300 en is begin juli in de Tweede Kamer gesproken over de initiatiefnota "Droge Voeten". In deze nota doen zij voorstellen over het klimaatbestendig maken van Nederland door te werken mét de natuur. Zij geloven dus in zo'n aanpak met meerwaarde net als de samenwerkende natuurorganisaties binnen de Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers. Met hun zes natuurlijke klimaatbufferprincipes schetsen ze een toekomst voor Nederland die veilig en droog is maar ook een stuk groener en natuurlijker.

Zes natuurlijke klimaatbufferprincipes

Juist in het gebied van Groeningen zijn er kansen om hier wat aan te doen. Gedeeltelijk gebeurt dit al door het inrichten van de nieuwe natuurgebieden, maar er kan nog zoveel meer.

De afgelopen jaren zijn gebieden als 't Roegwold, de Onlanden, het Hunzedal en de Marumerlage ontwikkeld als waterbergingsgebied voor onder andere de stad Groningen. Tegelijkertijd ontwikkelt zich hier een geweldige natuurparel. Groeningen is niet alleen een natuurparel om te koesteren, het biedt ook nieuwe kansen. Voor nieuw ondernemerschap bijvoorbeeld. Hoogwaardige producten uit organisch materiaal, kringloop- en natuurinclusieve landbouw, voedsel uit de eigen regio en nieuwe kansen voor toerisme en recreatie. Daarnaast is Groeningen een zeer prettige, groene regio, waarin genoeg kansen liggen om gezond oud te worden, te sporten en te genieten van de natuur. Voor inwoners van de stad én het ommeland. Het veen in de regio kan zorgen voor vastlegging van CO₂. Kortom: genoeg mogelijkheden om de eerste klimaatpositieve regio van Nederland te worden.

Groeningen is nu nog versnipperd, maar als we het als één geheel zien, creëren we een geweldig natuurpark van meer dan 8000 hectare. Verbonden met de omliggende landschappen, dorpen en de stad Groningen heeft Groeningen daarmee misschien wel meer potentie dan de Hoge Veluwe. Maar om dit te bereiken is een goede samenwerking nodig tussen alle betrokken partijen in het gebied. Het Netwerk Groeningen is op zoek naar de perfecte balans tussen natuurbescherming,

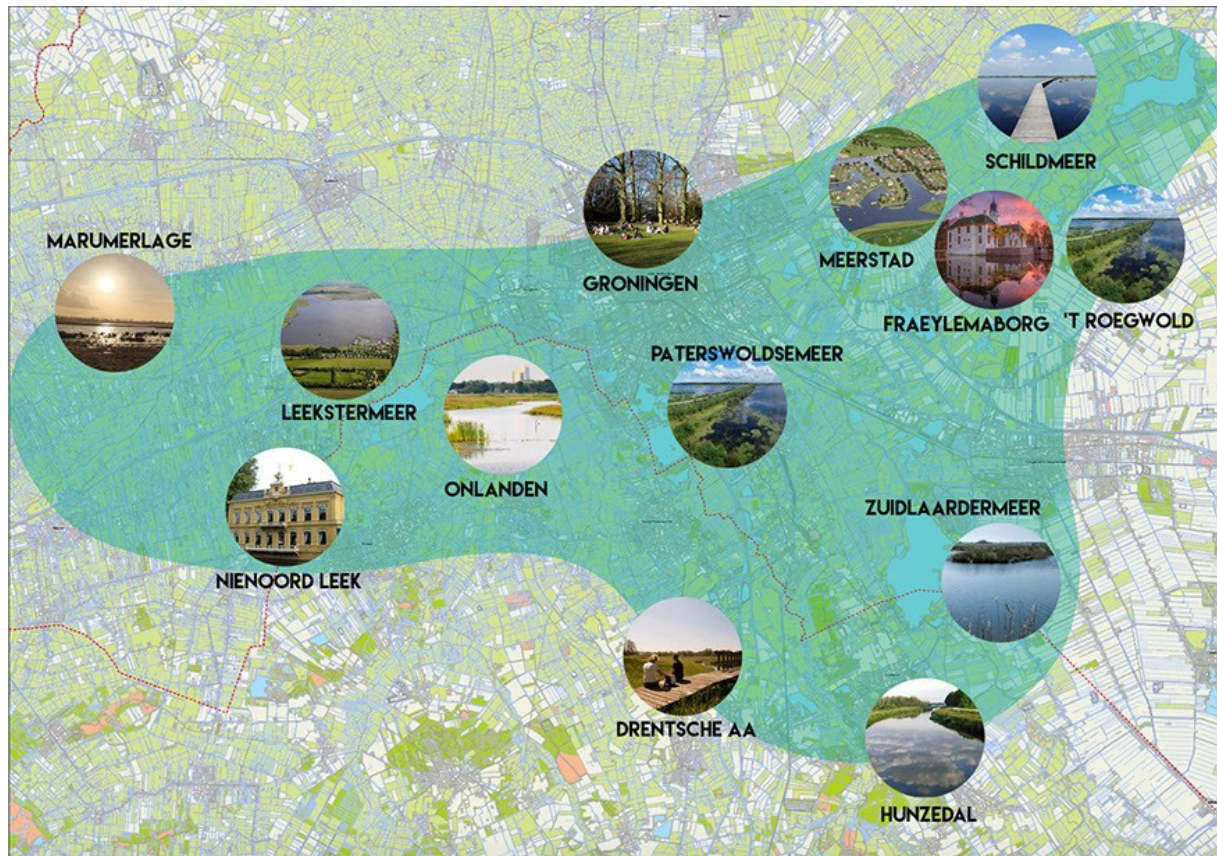
natuurbeleving en economie. Dit betekent dat Groeningen niet alleen de groene airco van de stad is, maar ook de groene fitness en misschien zelfs wel het eerste eco-startupcentrum van Nederland.

3 Het gebied

3.1 Begrenzing

Groeningen strekt zich uit van de Marumerlage en het Leekstermeer in het westen, tot aan de oevers van het Zuidlaardermeer in het zuiden en het Roegwold en het Schildmeer in het oosten. Het gebied ligt in zes verschillende gemeenten in de provincies Groningen en Drenthe.

Groeningen focust zich in eerste instantie alleen op de laagveengordel, omdat in deze regio het klimaatprobleem het sterkst naar voren komt en de regio de meeste kansen biedt. Echter: mochten er initiatieven willen aanhaken die buiten het kerngebied vallen (bijvoorbeeld richting Assen of ten noorden van Groningen), maar wel een bijdrage leveren aan het hoofddoel (zie paragraaf 4.1), dan moet dit geen belemmering zijn. Daarnaast kan Groeningen als merknaam ook voor ondernemers op termijn veel betekenen.

Begrenzing Groeningen met de sterke plekken uit de kansenkaart van Peter Veenstra

4 Doel

4.1 Hoofddoelstelling

Het streven van Groeningen is om de eerste klimaatpositieve regio van Nederland te worden, waarin ecologie en economie hand in hand gaan.

Naast de ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden kunnen ook andere gebieden en sectoren in Groeningen een bijdrage leveren aan deze doelstelling. Bijvoorbeeld door het stimuleren van een

klimaatadaptieve stad Groningen en dorpen in het gebied en het stimuleren van betekenisvolle businessmodellen in regionaal voedsel, een circulaire- en biobased economie, toerisme en recreatie, energie en sport en gezondheid.

Wat is klimaatpositiviteit?

Producten zijn klimaatneutraal als de belasting die in de productieketen ontstaat, door gebruik van hernieuwbare energie en de inzet van duurzame productiemethoden wordt verlaagd, en de resterende belasting volledig wordt gecompenseerd, bijvoorbeeld door CO₂-rechten te kopen.

Klimaatpositiviteit gaat nog een stap verder dan klimaatneutraliteit. In een klimaatpositieve regio wordt meer CO₂ vastgelegd dan uitgestoten, wordt bijdragen aan wateropvang- en opslag, wordt gewerkt aan een verbeterde biodiversiteit en wordt fossielvrije energie opgewekt. De resultaten van al deze activiteiten leveren een positief effect op het klimaat.

Wat is een betekenisvol businessmodel?

Betekenisvolle businessmodellen focussen zich op 'gaten in de maatschappij' in plaats van 'gaten in de markt'. Dit betekent dat deze businessmodellen zich focussen op een maatschappelijk probleem en dat probleem als basis voor een winstgevend businessmodel nemen. De veengebieden van Groeningen lenen zich perfect voor de betekenseconomie, waarin goed gewerkt kan worden aan het verkorten van de voedselketen, nieuwe teelten voor een grotere 'biobased economy', innovatieve energieconcepten, duurzame toerisme en recreatie en sport en gezondheid.

4.2 Subdoelstellingen

4.2.1 Doelen op ecologisch en economisch vlak

De doelstellingen van Groeningen liggen op zowel ecologisch als economisch vlak. Deze doelen zijn niet altijd goed te kwantificeren. We zoeken naar projecten waarbij ecologie en economie hand en hand gaan. De projecten onder de noemer van Groeningen kunnen bijdragen aan:

1. Vergroten van de waterveiligheid en waterkwaliteit in de regio.
2. Terugdringen bodemdaling door negatieve effecten van veenverbranding.
3. Terugdringen van CO₂-oxidatie door de negatieve effecten van veenverbranding.
4. Terugdringen van de hoeveelheid stikstof en andere schadelijke gassen in Groeningen.
5. Toename van de biodiversiteit in de regio, volgens de doelstellingen van het Deltaplan Biodiversiteit.
6. Terugdringen effecten van hittestress in de stedelijke- en dorpskernen
7. Vergroten van economische bedrijvigheid en werkgelegenheid in de sector toerisme, recreatie en sport door gebruik te maken van de waarden van het gebied.
8. Vergroten van de economische bedrijvigheid en werkgelegenheid in voedsel, door vernieuwende concepten in de korte ketengedachte.
9. Vergroten van de economische bedrijvigheid en werkgelegenheid in de 'biobased economy', door vernieuwende concepten te ontwikkelen in de korte ketengedachte.
10. Vergroten van economische bedrijvigheid en werkgelegenheid in energie, door vernieuwende concepten in de korte ketengedachte.

4.2.2 Programma's

Natuurontwikkeling en de positieve waarden die daaruit voortkomen, staan nog te vaak los van innovatieve businessmodellen. In Groeningen liggen de kansen om juist ecologie en economie te verbinden. We werken daarom volgens 5 hoofprogramma's, die onderling vaak weer met elkaar in verbinding staan en samen bijdragen aan zowel de hoofdoelstelling van Groeningen, als de doelstellingen van het programma 'Ruimtelijke Kwaliteit' van de Regio Groningen - Assen. Zowel in de natuurgebieden zelf, als in de gebieden met andere functies daaromheen. De programma's zijn als volgt:

1. Natuur- en waterontwikkeling (verdere ontwikkeling van de huidige natuurgebieden in Groeningen en de ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden)
2. Toerisme en recreatie
3. Agri-food in de regionale voedselketen
4. Biobased economy en energie in de korte keten
5. Sport en gezondheid

4.3 Groeningen als merk en duurzaamheidslabel

Naast de inhoudelijke doelstellingen, kan de naam 'Groeningen' ook als merknaam en/of als duurzaamheidslabel gelden voor de verzameling aan initiatieven die bijdragen aan de doelen van Groeningen. Samen met partners in de marketing, werken we aan het 'merk' en 'label' Groeningen. Op termijn kan dit een grote kans voor Marketing Groningen en Marketing Drenthe leveren.

5 Organisatie

5.1 Opdrachtgever

Opdrachtgever van Groeningen is de Stuurgroep van de Regio Groningen-Assen, waarbij wethouder Henk Kusters (gemeente Noordenveld), wethouder Roeland van der Schaaf (gemeente Groningen) en wethouder Jan Jakob Boersma (gemeente Midden-Groningen) naar voren zijn geschoven als bestuurlijke trekkers. Jaarlijks wordt gerapporteerd aan de Stuurgroep.

5.2 Actoren

De kern van Groeningen wordt gevormd door een netwerk van meer dan 50 organisaties, met allen een belang in het gebied. Het netwerk bestaat uit natuur- en landschapsbeheerders, waterbeheerders, ondernemers in toerisme en recreatie, ondernemers in agri-food, ondernemers in de biobased economy, ondernemers in de sport en gezondheid, dorpscollectieven, onderwijsinstellingen, onderzoeksinstituten en provinciale en gemeentelijke overheden.

De regio Groningen - Assen heeft het doel om de fysieke leefomgeving in de regio te verbeteren. Dit kan zich op verschillende wijzen uiten. Het vergroten van natuurgebieden en werken aan klimaatadaptatie zijn daar belangrijke onderdelen van. Het grensoverschrijdende karakter van het project maakt het bij uitstek een project waar de Regio Groningen - Assen aan wil bijdragen.

Staatsbosbeheer heeft het doel om een verbinding te maken met het nationale Staatsbosbeheer speerpunt "Groene Metropool". Het gedachtegoed vanuit Groeningen past in dit nationale programma. Het betreft de aaneenschakeling van grote natuurgebieden en tevens verbonden aan de stad en de omliggende dorpen met opgaven voor klimaatdoelen, biodiversiteit, een hoogwaardige natuurbeleving en een gezonde leefomgeving voor de mens. Deze opgaven hebben de groene partners inmiddels omarmd. Voornamelijk in de zones rond de natuurgebieden liggen de nieuwe opgaven. Hierbij is de samenwerking met het onderwijs en met betekenisvolle ondernemers onontbeerlijk. Dit vraagt een nieuwe integrale en innovatieve aanpak.

De Hanzehogeschool maakt stappen om een 'engaged university' te worden: verbonden met de regio en de stad Groningen. Via een netwerk van Innovatiewerkplaatsen worden studenten, docenten en onderzoekers in verbinding gebracht met innovatievraagstukken uit de regio. Met de kennis en kunde vanuit onderwijs en onderzoek, wordt de regio geholpen met innovatiekracht. Tegelijkertijd bieden organisaties en ondernemers in de regio een praktijk-leeromgeving, waarin de student een beter perspectief op de regionale arbeidsmarkt krijgt.

5.3 Governance

5.3.1 Bestuurlijke Tafel Groeningen

Partners in het Groeningen Netwerk dragen met huidige en nieuw te ontwikkelen projecten en verdienmodellen bij aan de hoofdoelstelling van Groeningen. Sturing wordt gegeven door de Bestuurlijke Tafel Groeningen (BTG), bestaande uit vertegenwoordigers uit:

- Overheid (Jan Jakob Boersma: wethouder van de gemeente Midden-Groningen, Henk Kusters: wethouder van de gemeente Noordenveld en Roeland Van der Schaaf: wethouder van de gemeente Groningen)
- Onderwijs en onderzoek (Jacqueline Gomashie: coördinerend dean innovatiewerkplaats Groeningen van de Hanzehogeschool)
- Natuur en landschap (Rieks van der Wal: provinciehoofd Staatsbosbeheer Groningen)
- Water (Inge Eshuis: DB-lid waterschap Hunze en Aas)

Daarnaast is het de wens om een vertegenwoordiging van ondernemers aan tafel te krijgen.

De BTG komt 3x per jaar bij elkaar en rapporteert door middel van een rapportage aan de Stuurgroep van de RGA.

5.3.2 Kernteam

Daarnaast is er een kernteam van medewerkers, dat verantwoordelijk is voor de praktische zaken als het programmamanagement, het netwerk onderhouden, inzetten studenten, docenten en onderzoekers, regie op de lopende projecten en het voorbereiden van de BTG en stuurgroep.

Dit team bestaat momenteel uit:

- Marjolein van Schoonhoven (Regio Groningen-Assen)
- Eric Veldwiesch (Lectoraat Duurzaam Coöperatief Ondernemen Hanzehogeschool Groningen)
- Roelof Heling (Staatsbosbeheer)

Er is nog een vacature voor een gebiedscoördinator en voor een vertegenwoordiging vanuit het waterschap.

5.3.3 Uitvoerend team

De ondernemers en andere key-partners in het netwerk worden vertegenwoordigd in een klankbordgroep. Deze groep wordt aangestuurd door de gebiedscoördinator.

Tenslotte worden één of meer uitvoerende teams gevormd dat bestaat uit diverse ambtenaren en ondernemers. Zij zijn uiteindelijk verantwoordelijk voor het realiseren van de projecten.

5.3.4 Innovatiewerkplaats Groeningen

Eén van de pijlers van Groeningen is de combinatie van het inhoudelijk programma aan de kennis en kunde van onderzoekers, docenten en studenten van de onderwijsinstellingen in de regio. Hierin werken we volgens de methode van de 'Innovatiewerkplaats': de plek waar vraagstukken van ondernemers uit het Netwerk Groeningen worden gekoppeld aan onderwijs en onderzoek.

Een van de grote spelers hierin is de Hanzehogeschool Groningen, die de methode van Innovatiewerkplaatsen volledig heeft omarmd. Vanaf 2020 moeten alle studenten van deze hogeschool een opdracht ten dienste van de regio rondom de stad hebben uitgevoerd. In de Innovatiewerkplaats Groeningen zijn reeds 150 studenten per half jaar aan de slag voor de regio, vanuit 18 verschillende opleidingen en vanuit alle jaarlagen van deze opleidingen.

Naast de onderzoekende bijdrage die onderzoekers, docenten en studenten kunnen hebben voor de regio, beoogt de Innovatiewerkplaats ook nog een ander doel: behoud van kennis en kunde vanuit de onderwijsinstellingen voor de regio. Door studenten al vroegtijdig in aanraking te laten komen met regionale ondernemers en organisaties, vergroten we de kans dat ze na hun studie voor de regio behouden blijven.

5.4 Taakverdeling

Binnen Team Groeningen werken we in eerste instantie volgens de volgende taakverdeling:

- Gebiedscoördinator: het aanjagen van projecten en partijen met elkaar in contact brengen. Nader opdrachtinvulling in overleg met de BTG.
- Regio Groningen Assen: het faciliteren van de BTG, de penvoering (opstellen notities, besluitvoorstellen, ed.), het coördineren van fonds- en subsidieverwerving en het laten opstellen van een uitvoeringsprogramma.
- Lectoraat DCO Hanzehogeschool: het Netwerk gedeelte. Legt verbindingen met partijen en stimuleert nieuwe wensen voor projecten en verdienmodellen. Zet daarbij de Innovatiewerkplaats in. Zoekt gelijktijdig naar subsidiemogelijkheden voor de projecten en smeedt samenwerkingen.
- Staatsbosbeheer: Contacten met de groene partners, betrokken bij de projectontwikkeling en de Innovatiewerkplaats.
- Waterschap: Contacten met de blauwe partners.

5.5 Tijdsbesteding

De deelnemers aan het kernteam zetten zich vanuit hun eigen organisatie in voor Groeningen. Daarbij zal de tijdsbesteding grofweg als volgt zijn:

Marjolein van Schoonhoven	1 dag per week
Eric Veldwiesch	1 dag per week
Roelof Heling	1 dag per week

6 Financiën

6.1 Regie

De regie over de financiën ligt bij de Regio Groningen-Assen. De RGA vraagt ook subsidies aan, tenzij een subsidieregeling anders voorschrijft. Groeningen financiert zichzelf in eerste instantie via subsidieaanvragen, waarmee het zoveel mogelijk toewerkt naar structurele verdienmodellen. Er zullen ook projecten ontstaan die financieel niet onder de regie van de Regio Groningen-Assen vallen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer een ondernemer zelf een project ontwikkelt.

Een aandachtspunt vormt de benodigde cofinanciering voor veel subsidieregelingen. Er zal daarom ook een bijdrage worden gevraagd van de betreffende gemeente en/of provincie. De Regio Groningen-Assen stelt daarnaast geld beschikbaar vanuit het budget voor Ruimtelijke Kwaliteit. Een

deel van de verkregen subsidie zal gebruikt worden om de inzet van personeel voor Groeningen te bekostigen.

7 Communicatie

Momenteel verloopt de communicatie via de communicatiemedewerkers van de betrokken partijen (Regio Groningen-Assen, Hanzehogeschool, Staatsbosbeheer). De projectwebsite wordt beheerd door de Hanzehogeschool. Er moeten nog nadere afspraken gemaakt worden over de communicatiestrategie en onderlinge taakverdeling. Voorlopig ligt het woordvoerderschap bij wethouder Henk Kusters van de gemeente Noordenveld.

Naast de uitvoering van projecten is marketing van het gebied en het project van belang. Waar mogelijk sluiten we aan bij evenementen als de Natuurtop Noord-Nederland, de Klimaatop en Let's Gro.